

TOMA RĂDULESCU FLOREA BÎCIU

TEZAUROUL DE MONEDE FEUDALE
DIN SECOLELE XV—XVII DE LA STĂVARU,
JUDEȚUL OLT

Tezaurul pe care-l prezentăm în studiul de față se află în colecția Muzeului orașenesc Corabia. El a fost descoperit în aprilie 1981 de către un grup de țărani conduși de tehnicianul Crăciunică Dumitru cu ocazia unor lucrări agricole la punctul „În Vii“, situat la circa 5 km sud de satul Stăvaru, comuna Urzica, județul Olt și la aproximativ 2 km nord de șoseaua ce leagă comuna Ianca de comuna Urzica. În urma cercetărilor de teren s-au recuperat 497 de piese, emisiuni ale Poloniei, Lituaniei, orașului Riga, ale Svidniței, Transilvaniei, Olandei, Ungariei, Spaniei. Nu s-a observat existența unui vas, tezaurul fiind depozitat într-o pungă de piele sau pînză, care cu timpul a putrezit.

Lista monedelor tezaurului este următoarea :¹

I. POLONIA

Cazimir IV Jagello (1447—1492)

1—7. Jumătăți de gros, f.a. (1479—1492). H—C, 1, 175 ; 0,60 g ; 0,63 g ; 0,70 g ; 0,71 g ; 0,76 g ; 0,82 g ; -,01 g.

Ioan Albert (1492—1501)

8—17. Jumătăți de gros, f.a. (1492—1499). H—C, I, 194 ; 0,60 g ; 0,64 g ; 0,69 g ; 0,71 g ; 0,74 g ; 0,75 g ; 0,76 g ; 0,79 g ; 0,80 g (2 ex.).

18—27. Jumătăți de gros, f.a. (1492—1499). H—C, I, 195 ; 0,48 g ; 0,53 g ; 0,61 g ; 0,62 g ; 0,64 g ; 0,72 g ; 0,74 g ; 0,75 g ; 0,79 g ; 0,88 g.

28. Jumătate de gros, f.a. (1499—1501). H—C, I, 196, 0,75 g.

Alexandru I (1501—1505)

29—49. Jumătăți de gros, f.a. H—C, I, 201 ; 0,56 g ; 0,67 g ; 0,64 g ; 0,70 g ; 0,71 g ; 0,72 g ; 0,73 g ; 0,76 g ; 0,77 g ; 0,78 g (2 ex.) ; 0,80 g ; 0,81 g ; 0,82 g ; 0,83 g (2 ex.) ; 0,87 g ; 0,88 g ; 0,89 g ; 0,96 g ; 1,01 g.

¹ Identificarea pieselor din tezaur s-a făcut cu ajutorul următoarelor lucrări : H-C=Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises du comte Emeric Hutten-Czapski, vol. I, Graz, 1971 ; U=E. Unger Magyar eremhatározo ősszedéltatata, Ujkor I füzet, 1526—1657, Budapest, 1958, Idem, 1307—1540, fasc. 2, Budapest 1960 ; M.B.R.=G. Buzdugan, O. Luchian, C. C. Opreșcu, Monede și bancnote românești, București, 1977, Benelux=A. Delmonte, Le Benelux d'argent, Amsterdam, 1967 ; Pellicer=J. Pellicer, El medio duro Espana Provincias de America e Imperio, Barcelona, 1971.

Sigismund I (1506—1548)

50—57. Jumătăți de gros, 1507. H—C, I, 219 ; 0,67 g ; 0,71 g ; 0,74 g ; 0,77 g ; 0,80 g ; 0,82 g ; 0,83 g ; 0,88 g.

58—61. Idem, 1508. H—C, I, 220 ; 0,77 g ; 0,78 g ; 0,79 g ; 0,94 g.

62—66. Idem, 1509. H—C, I, 221 ; 0,76 g ; 0,83 g ; 0,87 g ; 0,88 g ; 0,89 g.

67—68. Idem, 1510, H—C, I, 226 ; 0,66 g ; 0,71 g.

69. Jumătate de gros, 1511, H—C, I, 229 ; 0,81 g.

70—72. Jumătăți de gros, anul ilizibil, H—C, I, 219 ; 0,71 g ; 0,76 g ; 0,79 g.

Sigismund III (1587—1632)

73. Piesă de 3 groși, 1590, H—C, I, 816 ; 2,09 g.

74. Idem, 1590. H—C, I, 819 ; 2,11 g.

75. Idem, 1591. H—C, I, 841 ; 2,28 g.

76. Idem, 1595. H—C, I, 946 ; 2,14 g.

77—78. Piese de 3 groși, 1596. H—C, I, 977 ; 2,18 g ; 2,32 g.

79. Piesă de 3 groși, 1596. H—C, I, 993 ; 1,96 g.

80. Idem, 1597. H—C, I, 1027 ; 2,25 g.

81—82. Piese de 3 groși, 1597. H—C, I, 1028 ; 1,89 g ; 2,14 g.

83. Piesă de 3 groși, 1597. H—C, I, 1046 ; 2,15 g.

84. Idem, 1598. H—C, I, 1072 ; 2,01 g.

85. Idem, 1598. H—C, I, 1077 ; 2,05 g.

86. Idem, 1598. H—C, I, 1097 ; 2,10 g.

87. Idem, 1599. H—C, I, 1117 ; 2,16 g.

88. Idem, 1600. H—C, I, 1139 ; 1,90 g.

89. Idem, 1600. H—C, I, 1152 ; 2,04 g.

90. Idem, 1600. H—C, I, 1158 ; 2,06 g.

91. Idem, 1601. H—C, I, 1174 ; 2,30 g.

92—93. Orți, 1622, H—C, I, 1435 ; var. av. legendă PR. M ; 6,88 g ; 7,48 g.

94. Dreipölker, 1623. H—C, I, 1461 ; 0,78 g.

II. LITUANIA

Alexandru I (1501—1505)

95—112. Jumătăți de groși lituani, f.a. (1501—1505). H—C, I, 197 ; 0,80 g ; 0,82 g ; 0,84 g ; 0,85 g ; 0,90 g ; 0,95 g ; 0,98 g ; 0,99 g ; 1,07 g ; 1,08 g (2 ex.) ; 1,09 g ; 1,11 g ; 1,13 g ; 1,14 g ; 1,15 g (2 ex.) ; 1,19 g.

113—116. Idem, H—C, I, 198 ; 0,78 g ; 0,89 g ; 1,03 g ; 1,11 g.

Sigismund I (1506—1548)

117—120. Jumătăți de gros lituani, 1509, H—C, I, 222 ; 0,91 g ; 0,99 g ; 1,01 g ; 1,16 g.

121—124. Idem, 1510. H—C, I, 227 ; 0,95 g ; 0,96 g ; 0,99 g ; 1,08 g.

125—130. Idem, 1511, H—C, I, 230 ; 0,98 g (3 ex.) ; 1,01 g ; 1,08 g (2 ex.).

131—132. Idem, 1512, H—C, I, 233 ; 1,00 g ; 1,02 g.

133. Jumătate de gros lituan, 1512. H—C, I, 235 ; 1,01 g.

134—135. Jumătăți de groși lituani, 1513. H—C, I, 236 ; 0,92 g ; 1,14 g.

- 136—139. Idem, 1513. H—C, I, 237 ; 0,87 g ; 0,99 g ; 1,01 g ; 1,06 g.
 140—144. Idem. 1514. H—C, I, 245. 1,00 g ; 1,02 g (2 ex.) ; 1,04 g ;
 1,10 g.
 145. Jumătate de gros lituan, 1515. H—C, I, 247 ; 1,05 g.
 146—147. Jumătăți de groși lituani, 1516. H—C, I, 249 ; 1,01 g ; 1,06 g.
 148. Jumătate de gros lituan, 1517. H—C, I, 250 ; 1,10 g.
 149—150. Jumătăți de groși lituani, 1519. H—C, I, 256 ; 1,00 g ; 1,03 g.
 151. Jumătate de gros lituan, 1519. H—C, I, 257 ; 0,98 g.
 152—154. Jumătăți de groși lituani, 1521. H—C, I, 262 ; 1,00 g (2 ex.) ;
 1,04 g.
 155—162. Jumătăți de groși lituani, anul ilizibil, H—C, I, 222 ; 0,84 g ;
 0,92 g ; 1,01 g (2 ex.) ; 1,03 g ; 1,05 g ; 1,07 g ; 1,08 g.
Sigismund August (1544—1572)
 163. Jumătate de gros lituan, 1546. Av. H—C, I, 451 ; Rv. H—C, I, 452 ;
 1,09 g.
 164—165. Jumătăți de groși lituani, 1546, H—C, I, 452 ; 0,97 g ; 1,04 g.
 166—167. Idem, 1547. H—C, I, 458 ; 1,01 g ; 1,12 g.
 168. Jumătate de gros lituan, 1547. H—C, I, 458, var. av. legendă L.
 1,12 g.
 169. Idem, 1548. H—C, I, 464, var. av. legendă L ; 1,22 g.
 170—173. Jumătăți de groși lituani, 1548. H—C, I, 464 ; 1,01 g (2 ex.) ;
 1,05 g ; 1,12 g.
 174—178. Idem, 1549, H—C, I, 465 ; 0,88 g ; 0,94 g ; 1,03 g ; 1,05 g ;
 1,07 g.
 179. Jumătate de gros lituan, 1549, H—C, I, 465, var. av. legendă L ;
 1,01 g.
 180—181. Jumătăți de groși lituani, 1550. H—C, I, 468 ; 1,02 g ; 1,09 g.
 182. Jumătate de gros lituan, 1551. H—C, I, 469 ; 0,71 g.
 183—187. Jumătăți de groși lituani. H—C, I, 468 ; 0,89 g ; 0,93 g ;
 1,01 g ; 1,03 g ; 1,17 g.
 188—189. Idem, 1557. H—C, I, 494 ; 0,89 g ; 1,06 g.
 190—191. Jumătăți de groși 1557. H—C, I, 494 ; var. av. legendă L.
 1,00 g ; 1,06 g.
 192—193. Idem, 1558. H—C, I, 502 ; 0,95 g ; 1,02 g.
 194—196. Idem, 1559. H—C, I, 509 ; 0,92 g ; 1,03 g ; 1,08 g.
 197. Jumătate de gros lituan, 1559. H—C, I, 509 ; var. rv. legendă.
 LITU, 1,12 g.
 198—202. Jumătăți de groși lituani, 1560. H—C, I, 511 ; 1,05 g ; 1,06 g ;
 1,10 g ; 1,12 g ; 1,14 g.
 203—204. Jumătăți de groși lituani, 1560. H—C, I, 512 ; 1,08 g ; 1,16 g.
 205. Jumătate de gros lituan, 1561. H—C, I, 515 ; 1,04 g.
 206. Idem, 1561. Av. H—C, I, 516. Rv. H—C, I, 515 ; 1,17 g.
 207—208. Jumătăți de groși lituani, 1561, H—C, I, 516 ; 1,04 g ; 1,16 g.
 209—210. Idem, 1561. Av. H—C, I, 515. Rv. H—C, I, 516 ; 0,99 g ;
 1,12 g.
 211—213. Idem, 1562. H—C, I, 520 ; 0,95 g ; 1,02 g ; 1,04 g.

214. Jumătate de gros lituan, 1562. H—C, I, 520 ; var. av. legendă LI. 1,01 g.
- 215—216. Jumătăți de groși lituani, 1562. Av. H—C, I, 520. Rv. H—C, I, 525 ; 1,02 g ; 1,14 g.
217. Jumătate de gros lituan, 1563. Av. H—C, I, 525. Rv. H—C, I, 520. 1,11 g.
- 218—219. Jumătăți de groși lituani, 1563. Av. H—C, I, 525. Rv. H—C, I, 526 ; 0,93 g ; 1,11 g.
- 220—221. Idem, 1563, H—C, I, 526. var. av. legendă PO și L. 1,10 g (2 ex.).
- 222—223. Idem, 1563, var. av. legendă SIGIS.AUG.REX.PO.MAG.DUX. L. Rv. H—C, I, 526 ; 1,08 g ; 1,16 g.
224. Jumătate de gros, 1563. Av. ca nr. 222—223. Rv. H—C, I, 525 ; 1,06 g.
- 225—227. Jumătăți de groși lituani, 1564. H—C, I, 532 ; 0,79 g ; 1,00 g ; 1,09 g.
- 228—236. Idem, 1565. H—C, I, 541 ; 0,93 g ; 0,95 g (2 ex.) ; 0,97 g ; 0,98 g ; 1,01 g ; 1,04 g ; 1,07 g ; 1,14 g.

Ștefan Bathory (1576—1586)

237. Piesă de 3 groși, 1582, H—C, I, 687 ; 2,19 g.

Sigismund III (1587—1632)

238. Piesă de 3 groși, 1595. H—C, I, 963 ; 2,16 g.

III. RIGA

Sigismund III (1587—1632)

239. Piesă de 3 groși, 1592. H—C, I, 880 ; 1,94 g.
- 240—241. Piese de 3 groși, 1594. H—C, I, 931, 2,14 g (2 ex.).
242. Piesă de 3 groși, 1594. H—C, I, 931, var. av. legendă LIT ; 2,08 g.
243. Idem, 1598. H—C, I, 1107 ; 1,78 g.
244. Idem, 1599. H—C, I, 1131 ; 2,05 g.

IV. SWIDNICA

Ludovic II (1516—1526)

245. Jumătate de gros, 1525, H—C, I, 211 ; 0,73 g.
- 246—247. Jumătăți de groși, 1526. H—C, I, 213 ; 0,68 g ; 0,74 g.
- 248—249. Idem, 1526. H—C, I, 214 ; 0,66 g ; 1,00 g.

V. UNGARIA

Matei Corvin (1458—1490)

250. Denar, f.a, K-A (1471—1481). U, I, 570 ; 0,38 g.

Vladislav II (1490—1516)

251. Denar, f.a., K-h (1490—1501) U, I, 643 ; 0,53 g.

Ferdinand I (1526—1564)²

252. Denar, 1527, U, II, 55 ; 0,39 g.
 253—254. Denari, 1528. U, II, 55 ; 0,31 g ; 0,34 g.
 255—256. Idem, 1529. U, II, 55 ; 0,29 g ; 0,49 g.
 257—258. Idem, 1535. U, II, 55 ; 0,32 g ; 0,38 g.
 259. Denar, 1536. U, II, 55 ; 0,38 g.
 260—261. Denari, 1538, U, II, 55 ; 0,36 g ; 0,42 g.
 262. Denar, 1539, U, II, 55 ; 0,30 g.
 263. Idem, 1541, U, II, 55 ; 0,43 g.
 264—265. Denari, 1542, U, II, 55 ; 0,38 g ; 0,41 g.
 266—267. Idem, 1543, U, II, 55 ; 0,38 g ; 0,48 g.
 268—270. Idem, 1544, U, II, 55 ; 0,37 g ; 0,45 g ; 0,47 g.
 271—273. Denari, 1545, U, II, 55 ; 0,39 g ; 0,40 g ; 0,50 g.
 274—275. Idem, 1546, U, II, 55 ; 0,38 g ; 0,34 g ; 0,39 g.
 276—278. Idem, 1547, U, II, 55 ; 0,38 g ; 0,49 g ; 0,51 g.
 279—280. Idem, 1548. U, II, 55 ; 0,37 g ; 0,40 g.
 281. Denar, 1549, U, II, 55 ; 0,30 g.
 282—285. Denari, 1550, U, II, 55 ; 0,41 g (2 ex.) ; 0,47 g (2 ex.)
 286—291. Idem, 1551, U, II, 55 ; 0,30 g ; 0,39 g ; 0,40 g ; 0,44 g (2 ex.) ;
 0,47 g.
 292—297. Idem, 1552, U, II, 55 ; 0,37 g ; 0,38 g ; 0,39 g ; 0,46 g ; 0,47 g ;
 0,57 g.
 298. Denar, 1553, U, II, 55 ; 0,41 g.
 299—300. Denari, 1554, U, II, 55 ; 0,38 g ; 0,46 g.
 301—303. Idem, 1555, U, II, 55 ; 0,37 g ; 0,38 g ; 0,39 g.
 304—307. Idem, 1556, U, II, 55 ; 0,37 g ; 0,47 g ; 0,49 g (2 ex.).
 308. Denar, 1558, U, II, 55 ; 0,41 g.
 309—313. Denari, 1527—1558, anul indescifrabil sau șters, U, II, 55 :
 0,27 g ; 0,32 g ; 0,37 g ; 0,38 g ; 0,43 g.
 314—316. Denari, 1559, U, II, 56 ; 0,26 g ; 0,43 g ; 0,47 g.
 317—318. Idem, 1560, U, II, 56 ; 0,33 g ; 0,40 g.
 319. Denar, 1561, U, II, 56 ; 0,42 g.
 320—321. Denari, 1562, U, II, 56 ; 0,40 g (2 ex.).
 322—323. Denari, 1563. U, II, 56 ; 0,37 g ; 0,40 g.
 324—326. Idem, 1564, U, II, 56 ; 0,37 g ; 0,41 g ; 0,51 g.
 327—328. Idem, 1565, U, II, 56 ; 0,41 g (2 ex.).
 329—332. Idem, 1559—1565, anul indescifrabil sau șters, U, II, 56 :
 0,28 g ; 0,32 g ; 0,34 g ; 0,36 g.

Maximilian II (1564—1576)

- 333—336. Denari, 1565, U, II, 98 ; 0,17 g ; 0,28 g ; 0,37 g ; 0,43 g.
 337. Denar, 1566 ; U, II, 98, 0,44 g.
 338—347. Denari, 1567, U, II, 98 ; 0,15 g ; 0,32 g ; 0,33 g ; 0,37 g (2 ex.) :
 0,38 g (2 ex.) ; 0,41 g ; 0,45 g ; 0,47 g.
 348—349. Denari, 1568 ; U, II, 98 ; 0,38 g (2 ex.).

² Toate piesele maghiare sînt emise la Kremnitz.

350. Denar, 1569, U, II, 98 ; 0,45 g
 351—354. Denari, 1570, U, II, 98 ; 0,36 g ; 0,38 g ; 0,42 g ; 0,66 g.
 355—356. Idem, 1571, U, II, 98 ; 0,36 g ; 0,38 g.
 357—362. Idem, 1572, U, II, 98 ; 0,13 g ; 0,31 g ; 0,38 g ; 0,45 g ; 0,47 g ;
 0,48 g.
 363—366. Idem, 1573, U, II, 98 ; 0,35 g ; 0,36 g (2 ex.) ; 0,44 g.
 367—368. Idem, 1575, U, II, 98 ; 0,37 g ; 0,49 g.
 369—375. Idem, 1576, U, II, 99 ; 0,34 g ; 0,36 g ; 0,40 g (2 ex.) ; 0,55 g ;
 0,56 g.
 376. Denar, 1577, U, II, 99 ; 0,38 g.
 377—378. Denari, 1578, U, II, 99 ; 0,41 g ; 0,44 g.
 379. Denar, 1576—1578, anul emisiunii indescifrabil, U, II, 99 ; 0,47 g.
- Rudolf II (1576—1608)*
380. Denar, 1578, U, II, 159 ; 0,41 g.
 381. Idem, 1579, U, II, 159 ; 0,41 g.
 382. Idem, 1576—1579, anul rupt, U, II, 159 ; 0,51 g.
 383—384. Denari, 1579, U, II, 160 ; 0,41 g ; 0,53 g.
 385—391. Idem, 1580, U, II, 160 ; 0,26 g ; 0,37 g ; 0,40 g (2 ex.) ; 0,50 g ;
 0,57 g (2 ex.).
 392—394. Idem, 1581, U, II, 160 ; 0,46 g ; 0,48 g ; 0,50 g.
 395—397. Idem, 1583, U, II, 160 ; 0,30 g ; 0,33 g ; 0,47 g.
 398—403. Idem, 1584, U, II, 160 ; 0,37 g ; 0,38 g ; 0,46 g ; 0,47 g (2 ex.) ;
 0,77 g.
 404—407. Denari, 1585, U, II, 160 ; 0,39 g ; 0,47 g (2 ex.) ; 0,52 g.
 408—409. Idem, 1586, U, II, 160 ; 0,38 g ; 0,43 g.
 410. Denar, 1587, U, II, 160 ; 0,49 g.
 411—415. Denari, 1588, U, II, 160 ; 0,38 g ; 0,40 g ; 0,44 g ; 0,46 g ;
 0,47 g.
 416. Denar, 1589, U, II, 160 ; 0,41 g.
 417—418. Denari, 1590, U, II, 160 ; 0,34 g ; 0,38 g.
 419—421. Idem, 1592, U, II, 160 ; 0,40 g ; 0,41 g ; 0,46 g.
 422. Denar, 1593, U, II, 160 ; 0,51 g.
 423. Idem, 1598, U, II, 160 ; 0,43 g.
 424. Idem, 1598, U, II, 160 ; 0,38 g.
 425. Idem, 1599, U, II, 160 ; 0,54 g.
 426—428. Denari, 1600, U, II, 160 ; 0,37 g ; 0,44 g ; 0,49 g.
 429. Denar, 1601, U, II, 160 ; 0,49 g.
 430—434. Denari, 1602, U, II, 160 ; 0,38 g ; 0,44 g ; 0,51 g.
 435—436. Idem, 1601 sau 1602, U, II, 160 ; 0,30 g ; 0,42 g.
 437—440. Denari, 1579—1602, anul rupt sau indescifrabil, U, II, 160 ;
 0,30 g ; 0,36 g ; 0,40 g (2 ex.).
 441—442. Idem, 1603, U, II, 161 ; 0,38 g ; 0,49 g.
 443. Denar, 1604, U, II, 161 ; 0,45 g.
 444. Idem, 1605, U, II, 161 ; 0,32 g.
 445. Idem, 1606, U, II, 161 ; 0,56 g.
 446—447. Denari, 1607, U, II, 161 ; 0,47 g ; 0,49 g.

448. Denar, 1603—1607, anul emisiunii rupt, U, II, 161, 0,55 g.

449—450. Denari, 1576—1607 (fragmentări), 0,10 g ; 0,17 g.

Matei II (1608—1619)

451—453. Denari, 1610, U, II, 228, 0,38 g ; 0,50 g ; 0,54 g.

454. Denar, 1611, U, II, 228 ; 0,48 g.

455—456. Denari, 1612, U, II, 228 ; 0,47 g (2 ex.).

457—459. Idem, 1613. U, II, 228 ; 0,45 g (2 ex.) ; 0,48 g.

460—461. Idem, 1614, U, II, 228 ; 0,39 g ; 0,47 g.

462. Denar, 1617, U, II, 228 ; 0,48 g.

463—464. Denari, 1610—1617, anul emisiunii indescifrabil, U, H, 228 ; 0,43 g ; 0,45 g.

VI. TRANSILVANIA

Sigismund Bathory (1581—1602)

465. Piesă de 3 groși, 1597. M.B.R., 580 ; 2,10 g.

Gabriel Bethlen (1613—1629)

466. Denar, 1626, C-C.M.B.R. 1713 ; 0,53 g.

VII. HOLLAND

467. 1/2 taler, 1577, Benelux 870 ; 13,36 g.

VIII. AUSTRIA

Matei II (1608—1619)

468. Gros mare, 1610 ? ; 1,14 g.

IX. SPANIA

Filip III (1598—1621)

469. Piesă de 4 reali, 1606 ? — Pellicer p. 161 nr. 651 ; 11,43 g.

470. Piesă de 2 reali, 1606 ?, Pellicer p. 161, nr. 652 ; 6,86 g.

471—473. Piesă de 8 reali, 1608 ?. Pellicer, p. 161, nr. 653 ; 27,11 g ; 25,26 g ; 22,80 g.

474—476. Piese de 4 reali, 1612 ?, Pellicer, p. 161, nr. 658 ; 13,50 g ; 13,70 g ; 13,80 g.

477—479. Idem, 1613, Pellicer, p. 161, nr. 659 ; 13,30 g (2 ex.) ; 13,62 g

480. Piesă de 4 reali, 1616/1617, Pellicer, nr. 663 ; 13,80 g.

481—484. Piese de 8 reali, 1616/1617, Pellicer, nr. 666 ; 27,50 g ; 25,30 g ; 25,20 g ; 24,65 g.

485—487. Piese de 6 reali, 1616/1617. Pellicer, nr. 666 ; 21,61 g ; 22,50 g (2 ex.).

488—491. Piese de 4 reali, 1616/1617, Pellicer, nr. 666 ; 11,53 g ; 11,63 g ; 11,80 g ; 11,90 g.

492. Piesă de 2 reali, 1616/1617, Pellicer, nr. 666 ; 5,50 g.

493—494. Piese de 8 reali, 1618—1620, Pellicer, nr. 660 sau 661 : 24,60 g ; 25,08 g.

495. Piesă de 6 reali, 1621, Pellicer, nr. 673 ; 21,65 g.

Filip IV (1621—1665)

496. Piesă de 4 reali, 1621, Pellicer nr. 937 ; 10,08 g.

497. Idem, 1692, Pellicer, nr. 937 ; 11,90 g.

Cele 497 piese ale tezaurului se repartizează deci astfel :

Polonia	94 piese (72) jumătăți de gros, dreipölker, 19 piese de 3 groși, 2 orți)
Lituania	144 piese (142 piese de groși, 2 piese de 3 groși)
Riga	6 piese (3 groși)
Swidniça	5 piese (jumătăți de groși)
Ungaria	215 piese (denari)
Transilvania	2 piese (un denar și o piesă de 3 groși)
Holland	1 piesă (jum. taler)
Austria	1 piesă (gros mare)
Spania	29 piese (8 piese de 8 reali, 4 piese de 6 reali, 15 piese de 4 reali, 2 piese de 2 reali)

Din punct de vedere al numerarului, tezaurul se compune din : 8 piese de 8 reali, 4 piese de 6 reali, 15 piese de 4 reali, 2 piese de 2 reali, o piesă de 1/2 taler, 2 orți, 28 piese de 3 groși, 1 gros mare, drepölker, 219 jumătăți de gros, 215 dinari.

Piesele nr. 1—27 sînt emise în monetărie de la Cracovia și au semnul marelui vistiernic Petru Kurozwencki la revers, un trandafir cu coroană, iar piesa nr. 28 poartă la revers sub coroană un inel, semnul marelui vistiernic Șt. Szydłowecki, care preia după 1499 conducerea monetăriei Cracoviei³. După anul 1479 greutatea jumătăților de groși polonezi scade constant sub greutatea oficială, fapt datorat intensei lor circulații ca monedă măruntă și de schimb, și, mai ales, posibilei tăieri a unor părți din piese de către negustori sau zarafi, precum și a abuzului monetăriei și al vistiernicului⁴. În cazul nostru, media este de 0,747 g la emisiunile lui Casimir Jagello, 0,704 la emisiunile lui Ioan Albert, dar mai scăzută față de aceleași emisiuni din tezaurile transilvănene, cum este spre exemplu tezaurul de la Băgaciu — Mureș, care are o medie de 0,793 g pentru emisiunile lui Ioan Albert⁵, fapt explicabil prin mai intensă lor circulație ca urmare a pătrunderii acestora mult mai tîrziu și a menținerii lor un timp mai îndelungat pe piața Țării Românești. Dacă emi-

³ M. Gumowski, *Handbuch der polnischen Numismatik*, Graz, 1960, p. 29, 201.

⁴ E. Chirilă, N. Gudea, V. Lazăr, A. Zrinyi, *Tezaur și descoperiri monetare din Muzeul județean Mureș, Tg. Mureș*, 1980, p. 59—69, nota 19.

⁵ *Ibidem*, p. 60.

siunile amintite au imagini neclare și mai ales șterse, sub Alexandru I aceeași monetărie execută piesele mai îngrijit și cu cercul de perle exterior vizibil. Ca urmare a stabilizării monedei poloneze media este mai ridicată (0,786 g), dar mai mică decât în tezaurul de la Băgaciu (0,814 g)⁶, fapt determinat de aceeași cauză. Domnia regelui Sigismund I este marcată și de faptul că, începînd cu anul 1507, monedele poloneze vor purta data emisiunii⁷. Deprecierea greutății acestor specii de emisiuni a determinat închiderea monetăriei de la Cracovia în anul 1511. Hiatusul în înșiruirea cronologică a monedelor poloneze dintre anii 1511—1589 din tezaurul de față se explică prin hotărîrea Dietei de la Petrikau, din 1516, care decretează scoaterea din circulație a jumătăților de groși și emiterea de denari, ternari sau groși mari, prin relațiile mai încordate între țările române și regatul polon și, mai ales, prin substituirea lor de către cele lituaniene sau de la Swidniča. În Țara Românească aceste specii monetare vor continua să circule un timp și după retragerca lor din circulație în Transilvania, datorită lipsei monedei mărunte, capabile să răspundă solicitărilor pieței. Piesele de 3 groși, cu o largă circulație în spațiul european în perioada 1587—1608⁸, marchează a doua perioadă a emisiunilor poloneze din tezaur din punct de vedere cronologic. În documentele Țării Românești aceste piese sînt menționate mai ales sub numele de costande. Apariția masivă a acestora pe piața Țării Românești a fost înlesnită de pătrunderea armatelor polone, care înscăunaseră pe Simion Movilă în anii 1600—1601. Ele provin din monetăriile de la Cracovia (nr. 73, 74, 83, 88, 90), Posnan (75, 76, 86, 89), Olkusz (77, 78), Bydgoszcz (79, 82, 84, 85), Wschowa (91). Cel de al doilea hiatus în cadrul emisiunilor poloneze (1601—1622) se datorează, în principal, războaielor purtate de Polonia cu Imperiul Otoman, în care au fost antrenate și țările române. Cea de a treia perioadă, și ultima, în circulația monedelor poloneze este marcată de atenuarea conflictelor dintre poloni. Ea reapare sub forma orțiilor și a pieselor de 1,5 groși (dreipölker). Orții din tezaur sînt emiși tot de la Cracovia și au o valoare nominală ridicată, dar un conținut de metal prețios relativ scăzut⁹. Dreipölkerii se emit în cantități enorme în monetăriile din Bydgoszcz între anii 1614/1627; sînt considerate piese de inflație și evidențiază începutul acestei specii monetare la sud de Carpați, ele fiind întîlnite în tezaure care au ca punct terminus începutul secolului al XVIII-lea, cum sînt tezaurele de la Cernavodă¹⁰, Verguleasa — Olt¹¹, Craiova — Fabrica de confecții¹².

Piesele lituaniene sînt emise în monetăria de la Viena, din anul 1565 aliniindu-se sistemului monetar polonez¹³. Cele două hiatusuri (1521—1546;

⁶ *Ibidem*.

⁷ M. Gumowski, *op. cit.*, p. 26, 34.

⁸ Fr. Papp, I. Winkler, *Acta MN* 3, 1966, p. 207.

⁹ M. Gumowski, *op. cit.*, p. 45, 48; vezi și E. Chirilă, V. Feneșan, *Studii și comunicări*, 13, Muz. Brukenthal, Sibiu, 1967, p. 208.

¹⁰ G. Custurea, *Pontica*, 11, 1978, p. 253, 258.

¹¹ E. Persu, *Buridava*, 1, 1972, p. 375.

¹² Tezaur inedit aflat în colecțiile Complexului muzeal județean Dolj

¹³ M. Gumowski, *op. cit.*, p. 42.

1565—1582) au explicații asemănătoare ca și pentru cele poloneze. Un exemplar identic cu nr. 197 din tezaur s-a descoperit la Hîrșova¹⁴, iar în tezaurele de la Verguleasa — Olt¹⁵, sau Craiova, Fabrica de Confecții debutează tot cu jumătăți de gros de la Alexandru I.

Jumătățile de gros de Swidnița, care de regulă întovărășesc pe cele din Polonia sau Lituania sînt considerate monede de inflație și se întilnesc mai ales în tezaure mai tîrzii cum sînt: tezaurele de la Enisala¹⁶, Tîrgoviște¹⁷, Verguleasa¹⁸, Craiova, Fabrica de Confecții. Tezaurul de la Stăvaru confirmă izvoarele documentare care menționează că în această perioadă bogătașii în Transilvania au cumpărat de la săraci cu prețuri derizorii toți banii de proastă calitate care apoi au fost plasați de comerțianții levantini la prețuri bune în zona de circulație a monedei turcești sau în Polonia¹⁹.

Denarii ungrești sînt emiși în totalitate în monetăria de la Kremnița (Kremnitz) în Slovacia, cunoscută pentru activitatea sa deosebită și bogată ce se desfășoară pînă în zinele noastre. Supuși unei circulații intense, datorită constanței greutății și calității argintului, denarii sînt șterși sau tocți. De data aceasta nu mai întilnim întreruperi ca la emisiunile poloneze, însă dispar după anul 1617, fapt normal în condițiile stării de război dintre Transilvania și Imperiul Habsburgic, conflict în care este antrenată și Țara Românească.

Pentru integrarea Transilvaniei în spațiul economic est și central-european, Sigismund Bathory emite triplul gros începînd cu anul 1594 și continuă pînă în 1598²⁰. Pe exemplarul nostru Sigismund Bathory apare cu titlul de principe al celor trei țări române, titlu arogat după încheierea alianței cu Mihai Viteazul și Aron Vodă²¹. Începînd cu anul 1623, Gabriel Bethlen bate la Cașovia (Kosiçe) monede pentru Transilvania cu sigla C-C (Civitas--Cassoviensis). Deși prin pacea de la Viena (8 mai 1624) Gabriel Bethlen pierde ducatele Oppeln și Ratibor, pe monedele emise în anii 1625—1626 apare cu titlul Sacri Romani Imperii Princeps Opoliae Ratiboris dux²². Așa cum se cunoaște Transilvania a emis în cantități mai mici monede divizionare, fapt constatat chiar în compoziția tezaurelor descoperite pe teritoriul istoric al principatului. În această perioadă, cînd negustorii români veneau în Transilvania li se schimba monede în emisiuni transilvănene, iar dacă negustorii sibieni veneau în Oltenia, plăteau în banii de acolo²³. Emisiuni transilvănene contemporane se întil-

¹⁴ A. Vertan, G. Custurea, Pontica, 16, 1983, p. 316.

¹⁵ E. Persu, *op. cit.*, p. 340.

¹⁶ G. Custurea, Crisia, 7, 1978, p. 532.

¹⁷ B.S.N.R., XXI, 57—58, 1926, p. 18.

¹⁸ E. Persu, *op. cit.*, p. 344.

¹⁹ C. Kirîțescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. I, Ed. Acad. R.P.R., București, 1964, p. 106.

²⁰ A. Resch, *Siebenbürgische und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu 1901, p. 46 nr. 252—255.

²¹ O. Iliescu, *Moneda în România*, București, 1970, p. 49.

²² E. Chirilă, V. Feneșan, *op. cit.*, p. 201.

²³ C. Kirîțescu, *op. cit.*, p. 108.

nesc pe întreg teritoriul românesc : în Moldova la Suceava (groși Gabriel Bethlen și St. Boczkay)²⁴, în comuna Ștefan cel Mare — Bacău (2 piese de la Gabriel Bethlen)²⁵, la Tanacu — Vaslui (4 piese de 3 groși de la St. Boczkay)²⁶, Stănceni — Botoșani²⁷ (taler Sigismund Bathory 1593), în Dobrogea la Babadag (triplu gros Gabriel Bathory din 1613)²⁸, în Muntenia la Cimpulung Muscel (taleri Sigismund Bathory din 1591, triplu groși Ștefan Boczkay de la 1607 și Gabriel Bathory de la 1608)²⁹, în Oltenia la Verguleasa — Olt (triplu groși Ștefan Boczkay din 1606)³⁰, la Rast — Dolj (taler Sigismund Bathory)³¹. Astfel momentul sfârșitului secolului al XVI-lea și primelor trei decenii ale secolului al XVII-lea, când relațiile dintre țările române sînt foarte strînse și din punct de vedere politic, este ilustrat și de prezența acestor emisiuni.

Piesa de 1/2 taler, emisă în monetăria olandeză de la Dodrecht, constituie o raritate după autorul lucrării *Benelux d'argent*, fiind și cea mai veche emisiune de acest gen descoperită pînă acum la noi. Talerii olandezi și diviziunile lor pătrund pe teritoriul românesc la sfârșitul secolului al XVI-lea, fapt atestat, spre exemplu, pentru Moldova de tezaurul de la Mihălășeni — Botoșani³² (1/2 taleri Campen 1596—1599), pentru Dobrogea de tezaurul de la Viile (taleri Holland 1576)³³, pentru Muntenia de tezaurul de la Tîrgoviște descoperit în 1932³⁴, pentru Oltenia tezaurele de la Morunlav — Olt (taleri Holland 1576, 1577)³⁵ și Verguleasa — Olt (taler Holland 1576)³⁶.

Piesele spaniole sînt toate emise în coloniile din America Latină și reprezintă nominalele cele mai mari din tezaur (echivalente cu talerii, jumătățile de taler, sferturile de taler). În Imperiul otoman apar cître anul 1584, constituind o adevărată invazie a argintului american. F. Braudel menționează că „Unul din articolele comerciale care intrau în Turcia erau realii spanioli, trimiși ladă după ladă”³⁷. Acest izvor este confirmat de descoperirile monetare căci monedele spaniole pentru colonii au pătruns în spațiul românesc mai ales dinspre Marea Neagră și Dunăre. Acest tip de monede lipsesc din tezaurele din Transilvania și Banat descoperite pînă acum, dar apar în Dobrogea, la Sulina³⁸ sau Isacea (piesă de 4 reali Filip

²⁴ Gr. Foiț, Suceava, VIII, 1981, p. 76 și 78.

²⁵ Al. Artimon, C. Eminovici, Carpica, X, 1978, p. 286—288.

²⁶ V. Căpitanu, Carpica, VI, 1973—1974, p. 80.

²⁷ E. Neamțu, A. Olaru, Arheologia Moldovei, X, 1980, p. 123.

²⁸ E. Oberländer-Tîrnoveanu, Peuce, VIII, 1980, p. 511.

²⁹ A. Smaranda, Șt. Trîmbaciu, B.S.N.R. LXX—LXXIV, 1976—1980, p. 344

³⁰ E. Persu, *op. cit.*

³¹ T. Rădulescu, Oltenia, Studii și comunicări, 3, 1981, p. 97—103.

³² E. Neamțu, Gr. Foiț, Arheologia Moldovei, VII, 1972, p. 366.

³³ G. Custurea, Actuan Murat, Pontica, XII, 1979, p. 207.

³⁴ C. Secășanu, S.C.N., IV, 1966, p. 423—428.

³⁵ T. Rădulescu, Oltenia, IV, 1982, p. 107.

³⁶ E. Persu, *op. cit.*

³⁷ F. Braudel, *La Méditerranée et le monde méditerranéen à l'époque de Philippe II*, Paris, 1949, p. 393, apud M. Maxim, Cercetări numismatice, V, 1983, p. 246, nota 45

³⁸ E. Oberländer-Tîrnoveanu, C. Opaît, Peuce, VIII, 1980, p. 512.

al III-lea)³⁹, dar și în Teleorman, la Zlotești (comuna Tătărăștii de Jos)⁴⁰. Datorită modului grosolan în care sînt bătute monedele spaniole pentru colonii, deși au în compoziție metal prețios în proporție de peste 900‰, dau posibilitatea diminuării lor, așa cum se observă și în tezaurul de aici. Din această cauză, la jumătatea secolului al XVII-lea locul lor îl va lua talerul olandez⁴¹. Invazia argintului american și devalorizarea aceleia otomane în anii 1583—1586, 1618 și 1624 explică lipsa monedelor otomane⁴² în tezaurul de față ca de altfel și în tezaurele care ca punct terminus sîrșitul secolului al XVI-lea, cum sînt tezaurele de la Izvor — Dolj și Verbița — Dolj⁴³, ba chiar tezaurul de la Rast — Dolj, unde cele 3 acele otomane din totalul de peste 2 000 de piese sînt rămășițe în circulație de la mijlocul secolului al XVI-lea. Aceasta justifică și orientarea posesorului spre acumularea de nominale mari⁴⁵.

Cronologic, cea mai veche monedă este dinarul de la Matei Corvin bătut între anii 1471—1481, iar cea mai recentă piesă este dinarul lui Gabriel Bethlen din 1626. După părerea noastră acumularea tezaurului începe în secolul al XVI-lea, chiar în a doua jumătate a acestuia, fiind cunoscut faptul că în evul mediu moneda rămîne o perioadă îndelungată în circulație după data emiterii sale. Deoarece 201 exemplare au fost perforate, considerăm că au fost folosite în salbă și că erau scoase în orice caz din circulație fiind folosite ca podoabe. Oricum, principala acumulare a tezaurului are loc în deceniile I—III ale secolului al XVII-lea, pentru că ea se realizează mai ales în nominale mari și de la același emitent. În legătură cu monedele poloneze sau spaniole considerăm că le era absolut necesar un interval de cel puțin 3—4 ani pentru a ajunge aici de la data emiterii lor. Această constatare este întărită de orții și dreipölkerul polonez și de realii spaniolii, ale căror ultime emisiune se încheie în anii 1622 (pentru cele spaniole) și 1623 (dreipölker). Desigur că și distanța geografică joacă un rol important în pătrunderea pieselor în spațiul românesc. În cazul Transilvaniei, denarul din 1626 a putut ajunge aici chiar din anul emiterii și odată cu monedele poloneze și spaniole, geografic mai îndepărtate. Nu trebuie omis faptul că satul Stăvaru este așezat în apropierea unuia din drumurile ce porneau de pe Valea Oltului pînă spre Caracal și de acool se ramifica spre Corabia⁴⁶. Deoarece tezaurul de la Stăvaru, ca și majoritatea tezaurelor medievale, conține mai multe nominaluri, o apreciere asupra valorii absolute a tezaurului este greu de făcut. La 1625 Dieta de la Alba Iulia a hotărît ca ducatul de aur să fie

³⁹ *Idem* (II), Peuce, IX, 1984, p. 278.

⁴⁰ I. Spîru, B.S.N.R., LXX—LXXIV, 1976—1980, p. 653.

⁴¹ A se vedea Detalii asupra problemei C. Moisil, M. Solacolu, B.S.N.R. XVII, 43—44, 1922 p. 86—100.

⁴² Această problemă este amănunțit tratată de M. Maxim, *op. cit.*, p. 129—152.

⁴³ O. Tudoran, Oltenia, I, 1974, p. 93—98.

⁴⁴ I. Constantinescu, S. Duicu, R.M.M.I., 1980, nr. 1, p. 42—55.

⁴⁵ La aceeași concluzie au ajuns pe baza descoperirilor monetare din Dobrogea. G. Custurea, Actuan Murat, *op. cit.*, p. 209—210.

⁴⁶ A. Ilieș, S.M.I.M., VII, 1974, p. 224.

egal cu 2 florini, talerul cu 1 florin și 20 dinari, triplu gros cu 10 dinari, iar agioul „banilor buni“ în raport cu groși⁴⁷ este de 3 la 4. În aceeași perioadă în Țara Românească 20 constande echivalează cu un galben, o constandă echivalează cu 10 aspri sau 10 dinari. Valoric tezaurul este echivalent cu circa 2560 dinari sau aspri, sau circa 256 costande sau triplu groși, sau circa 9 galbeni, dacă aplicăm raportul 3/4 între bani buni și groși. Pe la 1624 un stinjen de moșie se vindea cu 6 potronici (triplu groși) iar 60 de stinjeni cu 3 600 de bani⁴⁸, pe la 1626 un stinjen costa 6 costande, iar 300 de stinjeni 20 de galbeni⁴⁹. În anul 1628, 12 vedre de miere se achiziționau cu 1 870 aspri, o iapă costa 2 400 aspri, la fel ca doi boi și o vacă cu lapte⁵⁰. Menționăm faptul că la 1629 prețul stinjenilor oscila între 3 costande și 10 costande⁵¹. Proprietarul acestui tezaur putea cumpăra circa 40—50 stinjeni de pământ sau un cal sau 2 boi și o vacă cu lapte, sau circa 8—9 vedre de miere. Deci proprietarul este un om de condiție socială modestă, înscriindu-se mai de grabă în categoria slujbașilor localnici care și-au îngropat avutul din considerente personale sau datorită vremurilor tulburi de la sfârșitul domniei lui Alexandru Ceconul (1623—1627).

Tezaurul de la Stăvaru aduce contribuții prețioase la cunoașterea circulației monedare din Oltenia la sfârșitul secolului al XVI-lea și primele decenii ale secolului al XVII-lea, reflectă fenomene economice specifice, cum ar fi, spre exemplu, criza financiară a Imperiului Otoman și pătrunderea argintului american, prezența emisiunilor transilvănene, acumularea de nominale mari ca efect al stării de nesiguranță și tendințele de teaurizare caracteristice acestei stări.

⁴⁷ C. Kiriteșcu, *op. cit.*, p. 107.

⁴⁸ Dir. gen. a arh. st. din R.S.R., *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. III. 1621—1632, București, 1980, doc. 377.

⁴⁹ *Ibidem*, doc. 580.

⁵⁰ *Ibidem*, doc. 770.

⁵¹ *Ibidem*, doc. 912 și 940.